

ÄR INVESTERINGSBEGRÄNSNING FÖRNUFTIG?

NEDSKÄRNING av den industriella investeringsverksamheten har varit ett omtyckt medel i den kamp mot inflationen, som man trott sig föra här i landet under senare år. Några nämnvärda meningsskiljaktigheter rörande ändamålsenligheten av detta medel har knappast förelegat. Sannolikt har man bland politikererna också varit övertygad om att det varit rationellt, låt vara att det inte riktigt går att värja sig för tanken att investeringskontrollen varit så omtyckt i dessa kretsar, därför att den i motsats till exempelvis omsättningskatten omedelbart träffar endast ett relativt fåtal människor, vilkas röster vid valen inte spelar så stor roll. I dagens läge har som bekant den industriella investeringsverksamheten utsatts för en hårdare nedskärning än någonsin tidigare, både genom byggnadsregleringen och genom importrestriktionerna beträffande bl. a. maskiner o. d. Enigheten tycks fortfarande vara rätt fullständig, inte bara om det ändamålsenliga häri utan också om den absoluta nödvändigheten.

Utän tvivel är en begränsning av den industriella investeringsverksamheten en rationell åtgärd under en inflationskonjunktur som kan bedömas bli av tillfällig natur, d. v. s. när man ser möjlighet till återställd samhällsekonomisk balans »runt hörnet». Därför finns det ingenting att invända mot att den tillgrips t. ex. under en efterkrigskonjunktur, som får sin inflationistiska prägel genom en plötslig utlösning av uppdämd efterfrågan, behov att fylla på lager och dylikt. Under sådana förhållanden väger med all sannolikhet nyttan av en investeringsbegränsning, som ger ett tillfälligt minskat inflationstryck, tyngre än den skada som den med nödvändighet åsamkar den industriella produktionsapparats effektivitet. Detta isynnerhet som, såsom fallet var i Sverige, industrin var förhållandevis väl utrustad med moderna byggnader och maskiner vid inflationskonjunkturs början. Man har emellertid alla skäl att fråga sig om de förutsättningar av antydd art, som måste föreligga för att en investeringsnedskärning skall vara rationell, verkligen föreligger i dagens läge. Av allt att döma är så ingalunda fallet. Den nuvarande inflationsspänningen bottenar nämligen väsentligen inte bara i en akut utan också i en kronisk sjukdom i samhällskroppen. Penninginkomsterna pressas upp inte bara såsom ett uttryck för önskan att ta igen något under kriget förlorat utan såsom ett uttryck

för en kolossal överskattning av den svenska nationalinkomstens ökningsmöjligheter på längre sikt i en värld av nöd och elände. Samtidigt har den aktuella och den framtida nationalinkomstökningen blivit intecknad, sannolikt högt över skorstenarna, genom vidlyftig social- och kreditpolitik m. m. Under sådana förhållanden har man all anledning att vänta sig en bristande balans i samhällsekonomin för överskådlig framtid och därmed också ett kroniskt inflationstryck, i all synnerhet som valutareserverna nu sjunkit katastrofalt och inte längre lämnar möjlighet att leva över tillgångarna med hjälp av importöverskott. Därmed undanrycks de rationella grundvalarna för en investeringsnedskärning. En sådan måste rimligtvis vara tillfällig för att vara rationell, ty det är investeringarnas omedelbara ökning av varuefterfrågan utan motsvarande omedelbara ökning av varutillgången som kan motivera en nedskärning under ett akut, tillfälligt inflationstryck. Bli investeringsnedskärningen permanent under en lång följd av år, kommer den ovillkorligen att motverka sitt eget syfte på ett förödande sätt. Den industriella produktionsapparaten kan en tid bibehålla sin effektivitet utan nyinvesteringar i byggnader, transportmedel, maskiner och dylikt, men den kan inte göra det många år. Fortsätter man år efter år med en kraftigt investeringsbegränsande politik kommer det därför att hämna sig i form av minskad industriell produktion, vilket leder till ökat inflationstryck och till sämre möjligheter att i framtiden få bättre överensstämmelse mellan matsäcken och munnen.

Det märkliga är att investeringskontrollen i Sverige inte genomfördes tillräckligt effektivt under den akuta efterkrigskonjunktursen, d. v. s. under den tid då en sådan skulle varit rationell, medan den nu till ytterlighet skärps när förutsättningarna för dess berättigande är på väg att alldeles försvinna! Det är uppenbart att investeringskontrollen nu så småningom borde lättas avsevärt för näringslivets del i stället för att skärpas. Samtidigt måste en kraftig omsättningskatt på konsumtionen införas bl. a. därför att material- och arbetskraftsresurser måste frigöras för investeringarna. Det är genom en intensifiering av strävandena att effektivisera produktionsapparaten och genom en begränsning av konsumtionen nu som en

(Forts. på sid. 68)

ÄR INVESTERINGSBEGRÄNSNING...

(Fr. sid. 49)

nationalinkomststegring och en stegring av konsumtionen i *framtiden* kan uppnås. Säkerligen måste man räkna med att felinvesteringar kommer att göras, om investeringskontrollen avvecklas. Men detta är ett ont, som måste tas med det goda och som ligger i den ekonomiska utvecklingens natur. Det är för övrigt inte sannolikt att något investeringskontrollerande organ skulle vara benäget att ta på sig uppgiften att avgöra, vilka investeringar som i framtiden kommer att visa sig vara felinvesteringar, och låta sin bedömning av de olika projekten bestämmas av sådana gissningar. En drastisk nedskärning av den industriella investeringsverksamheten kan därför inte heller motiveras med hänvisning till risken för felinvesteringar.

Man bör ställa sig följande fråga: är det på något sätt sannolikt att vi under låt oss säga de två närmaste åren, trots en radikal nedskärning av investeringarna inom näringslivet, kommer att möta en avgörande omsvängning till det bättre i förutsättningarna för vårt ekonomiska liv, t. ex. tack vare en fullständig omkastning i den världsekonomiska situationen och en i förhållande till nu betydligt minskad tendens till överansträngning av samhällsekonomin? Om man vågar ge ett bestämt jakande svar på denna fråga, då kan man också ha rätt att fortsätta att skära ned investeringarna i syfte att lätta ögonblickets bekymmer. Är man tveksam eller benägen att svara nej så är det mot allt förnuft att fortsätta härmed.